

4.3 Έκφραση - Β' Λυκείου (μέρος πρώτο)

Η θρησκευτική γλώσσα εκφράζεται με διάφορα σύμβολα, όρους, εικόνες, μύθους και παραστάσεις που συμπυκνώνουν τα βαθειά νοήματα της κάθε θρησκείας. Ιδιαίτερα στον χριστιανικό κόσμο η θρησκευτική γλώσσα επηρέασε τον πολιτισμό και αποτέλεσαν τα θεμέλια για έναν ανθρώπινο πολιτισμό. Ιστορικές αστοχίες έως και σοβαρά προβλήματα υπήρξαν αλλά είναι ένα άλλο θέμα.

Σήμερα θα προσπαθήσουμε να ανακαλύψουμε ορισμένες μορφές έκφρασης της χριστιανικής πίστης στην τέχνη και στη συνέχεια να αξιολογήσουμε την ποικιλία των τρόπων έκφρασης του θρησκευτικού συναισθήματος στην Ορθόδοξη παράδοση.

Ο Αντρέι Ρουμπλιόφ, περίφημος Ρώσος ζωγράφος και αγιογράφος (1360-1438), ιστορεί την εικόνα της Αγίας Τριάδας. [Σύγχρονος πίνακας].

"Οι πατέρες θεώρησαν αναγκαίο να ζωγραφίζονται, η πίστη της εκκλησίας, τα γεγονότα της εκκλησιαστικής ζωής, σαν κάποια δείγματα αρίστων έργων σε εικόνες για σύντομη υπόμνηση [...]

Δεν προσκυνούμε την ύλη του Ευαγγελίου ούτε την ύλη του Σταυρού, αλλά τη μορφή του Κυρίου"

(Αγίου Ιωάννη Δαμασκηνού, Έκδοσις ακριβής της Ορθοδόξου Πίστεως, μτφρ. Ν. Ματσούκα, εκδ. Π. Πουρναράς 199, Θεσσαλονίκη, σελ. 395)

Ας δούμε λοιπόν θρησκευτική τέχνη μέσα από τις εικόνες του Φακέλου του Μαθήματος και όχι μόνο.

Σπάνια εικόνα της Σταύρωσης (8ος αιώνας). Ιερά Μονή Θεοβαδίστου Όρους Σινά, Αγίας Αικατερίνης.

1. Μορφές έκφρασης της πίστης και των θρησκευτικών βιωμάτων.

Με ποιους τρόπους άραγε μπορεί κάποιος να εκφράσει τις θρησκευτικές εμπειρίες, πεποιθήσεις και συναισθήματά του; Εσείς τι θα επιλέγατε και γιατί;

2. Θρησκευτικό συναίσθημα και ποικίλες μορφές έκφρασης στις θρησκείες.

Οι μορφές θρησκευτικής έκφρασης ποικίλουν, συνδέονται με τη συναισθηματική κατάσταση του κάθε ανθρώπου, τα χαρίσματά του, τη διάθεσή του στη συγκεκριμένη χρονική στιγμή. Ας παρατηρήσουμε τις παρακάτω εικόνες ή έργα τέχνης και ας προσπαθήσουμε να τις επεξεργαστούμε.

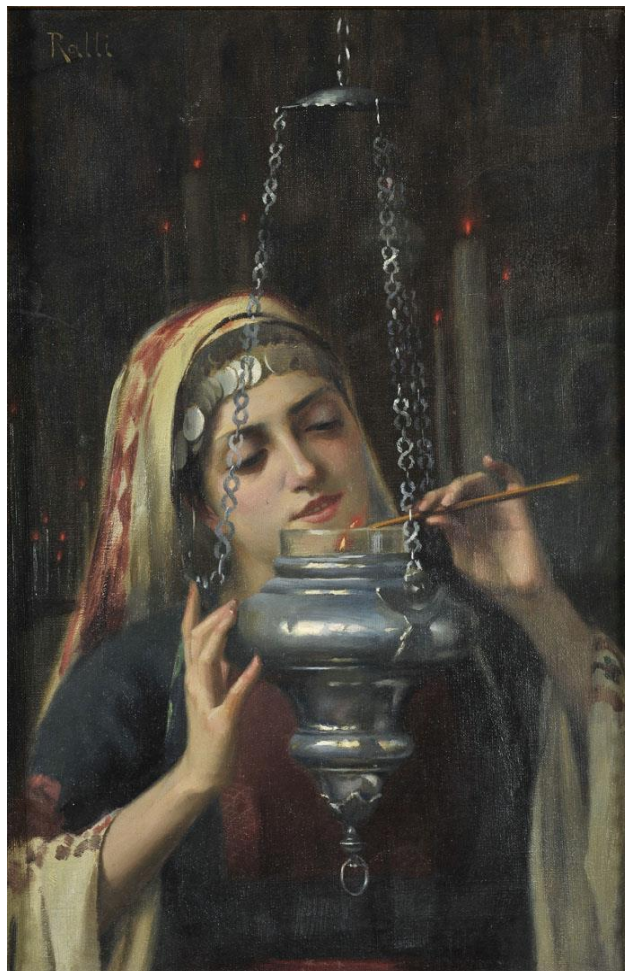
- Με ποιο τρόπο συνδέονται οι παρακάτω εικόνες και τα έργα τέχνης (ποια είναι τα κοινά τους στοιχεία);
- Τι σκέψεις σας δημιουργεί αυτή η σύνδεση;
- Ποιες ερωτήσεις έχετε;

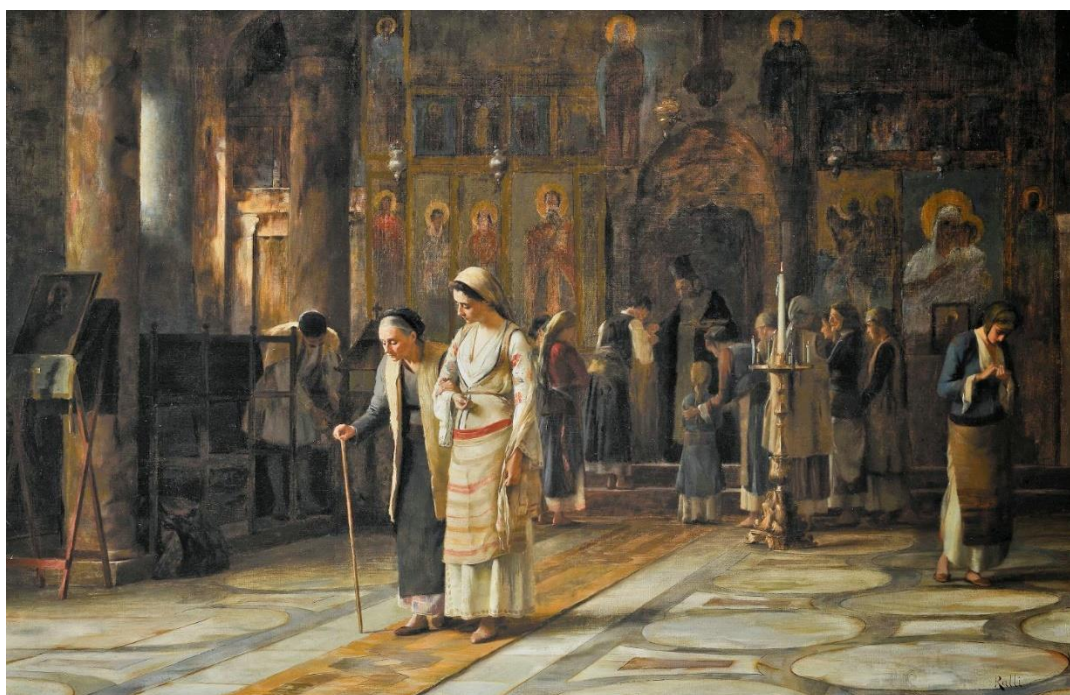
Γιούλα Κουζένκοβα, Πάσχα (2002)

Ντμίτρι Πετρόφ, Η προσευχή της εγκύου, 2005.

Θεόδωρος Ράλλης, *Η κανδήλα*

Θεόδωρος Ράλλης, *Μετά τη θεία Λειτουργία*

3. Θρησκεία, πίστη και τέχνη

Οι πιστοί, σε όλα τα θρησκευόμενα, μέσα από την τέχνη αποτυπώνουν παραστάσεις προσώπων και γεγονότων στα οποία πιστεύουν και βιώματα από την καθημερινή τους ζωή και εκφράζουν τα συναισθήματά τους.

- Πόσο δυνατή είναι η τέχνη για τη θρησκεία;

- Πως μπορεί να σκέφτεται ένας δημιουργός για το έργο του και για τα μηνύματά του;

Ας συνθέσουμε κι εμείς πάνω στις συνθέσεις ενός δημιουργού με ένα μικρό κείμενο ή μια εικόνα.

Ας παρατηρήσουμε τις παρακάτω εικόνες της Αναστάσεως.

Τι σκέψεις σας δημιουργούνται για την καλλιτεχνική και ειδικά τη θρησκευτική καλλιτεχνική δημιουργία;

Μανουήλ Πανσέληνος

Η εις Άδου κάθοδος

Ιερός ναός Πρωτάτου Καρυές, Μακεδονική Σχολή, 13^{ος} αιώνας μ. Χ.

Εις Άδου Κάθοδος, τοιχογραφία Ι. Μ. Χώρας, Κωνσταντινούπολη,
νεκρικό παρεκκλήσιο, 1315-1321

Γιώργος Κόρδης

Ο Γιώργος Κόρδης δεν ακολουθεί την τυπική βυζαντινή απεικόνιση της Ανάστασης: την κάθοδο του Χριστού στον Άδη, όπου ο Χριστός σπάει τις πύλες του κάτω κόσμου και ελευθερώνει τον Αδάμ και την Εύα. Εδώ κυριαρχεί ο άγγελος που δέχεται τις μυροφόρες του Τάφου, με ανοιχτή την ταφόπλακα.

Χρήστος Μποκόρος

Τι ἔστιν Αλήθεια;

Εἰς Ἄδου κάθοδος ἡ Ανάσταση. Ἐνα κεράκι μοναχό σε μαύρο σκότος κι ἔρ'μο.
«Το ζητούμενο εἶναι ἡ ἀνάσταση, νὰ σηκώσουμε δηλαδή τὸ δικό μας ἀνάστημα κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ βίου μας, νὰ καταλάβουμε τὸν εαυτό μας καὶ τοὺς ἄλλους, νὰ ἀνακτήσουμε τὸ ὑψηλό», ἔχει δηλώσει σε συνέντευξή του ὁ Χρήστος Μποκόρος.

Ο ΤΟΝ ΑΔΗΝ ΣΚΥΛΕΥΣΑΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ ΑΝΑΣΤΗΣΑΣ

Μιχάλης Βασιλάκης

Η παράδοση δεν είναι Τύπος, αλλά ουσία και εκπορεύεται τόσο από το παρελθόν όσο και από το μέλλον. Αρκεί να μην τη φοβόμαστε.

Ένα άλλο θέμα αγαπημένο της θρησκευτικής τέχνης, η Παναγία.

Από την Καρδιώτση του Άγγελου Κοτάντου, στην Αποκαρδιώτση κι από κει στην Παναγία ολόφωτη, την Κεριώτση.

Αφού παρατηρήσουμε τις εικόνες ας διαβάσουμε και το κείμενο του Χρήστου Μποκόρου.

Χρήστος Μποκόρος, Κεριώτισσα (2013)

Πριν από καν' να μήνα μου τηλεφώνησε ο Ν. [...] και μου ζήτησε να ενδώσω στην πρόκληση μιας Παναγίας. Να Τη ζωγραφίσω, είπε, για τη γιορτή Της, τον δεκαπενταύγουστο. Βιάστηκα να του απαντήσω ότι είμαι χωμένος βαθιά μέσα στα έργα της έκθεσης που ετοιμάζω για τον Δεκέμβρη στο μουσείο Μπενάκη, ότι δεν έχω χρόνο ούτε μυαλό για κάτι άλλο. Λες κι η ζωγραφική γίνεται μόνο με χρόνο και μυαλό! Μιλούσα εκείνες τις μέρες με το "Σαμιωτάκι", τον "ευμάθιο" Βαγγέλη Ζουρνατζή, και μού 'στειλε ψηφιακά κάποιες Παναγίες απ' το πολύτιμο αρχείο του, επιμελώς σχολιασμένες. Δεόμενες σκεφτόμουν στην αρχή ή καμμιάν Οδηγήτρια αρχετυπική, χωρίς παιδί στα χέρια, αλλά η ανορθόγραφη "Καρδιότση" μου έγνεφε μυστικά κι όλο σ' αυτήν επέστρεφε το βλέμμα μου. Στην ωραιότητα της μητέρας και την παθιασμένη αναστροφή της κεφαλής του τέκνου της. Την πήρα ένα βράδυ, απεγνωσμένος από τα άλλα έργα μου κι απ' τα παθήματά μου, νύχτα βαθιά, Την έστρεψα ανάποδα, ταπείνωσα το λαμπρό Της ένδυμα κι αφάνισα τον γιό απ' την αγκαλιά Της. Απόμεινε σκιά δεόμενη, άδεια και μονάχη. Είθε να με συγχωρέσει ο πολύς ... > Άγγελος ο Κοτάντος, πρωτοψάλτης Χάνδακος και πρωτοϊστοριογράφος πάσης της αυτοκρατορίας, που Την εζωγράφησε δογματικώς και τεχνικώς άρτια εκείνος ο ικανότατος, αλλά εμένα μου φάνηκε ότι, έτσι όπως Την άλλαξα, ταίριαζε περισσότερο στην κατάστασή μας. Εσωστρεφώς σπαρακτική, με ένα κενό στην αγκαλιά, να προσδοκά σε μίαν απεγνωσμένη δέηση εξ ονόματος όλων μας και να μας απευθύνει, το σπουδαιότερο, την τρυφερότητά Της. Την άλλη μέρα ασπάστηκα το μάγουλο κι έφυγε το σημάδι, φωτίστηκε το βλέμμα της και ρόδισαν τα χείλη. Γέμισα φλόγες φωτεινές τη σκοτεινή Της αγκαλιά και το μαφόριο. Κι έλαμψε η Παναγία των κεριών, ολόφωτη. Μια φλογισμένη μαυροφόρα. "Κεριώτισσα" Την είπα -ο απατεών επ' αγαθώ- και δέομαι στη χάρη Της εν μετανοία.

Μποκόρος Χ., Καστέλλα, το δύσκολο καλοκαίρι του 2013, Ιστοσελίδα Χρήστος Θ. Μποκόρος, 17/9/2016 (Ανακτήθηκε 14/5/2017).